

Jakobova pot

Mars'kateri romar gre v Kompostelje

Dostop: V vas Štjak (521 m) ne peljejo posebno označene pohodne poti, pač pa cesti iz Podnanosa in Manč v Vipavski dolini. O romarski Jakobovi poti čez Slovenijo, na kateri je posebno pomemben Štjak, pa več v nadaljevanju.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

Romarji po Jakobovi poti v Kompostelje na steni cerkve v Štjaku zagledajo relief jakobovca z značilnim simbolom, školjko pokrovačo na pokrivalu.

Lepo zaobljeno hribovsko sleme s skrbno obdelanimi in zmeraj pravočasno pokošenimi travniki, ki leži med Vipavsko dolino na severu in ožjo, strmejšo dolino Krasca na jugu, se izletniku v vsakem letnem času razodene kot kraj za počitek. In to kljub temu, da tu ne bo našel gostilne. Še manj mu je tu na voljo kakšno vnaprej postlano prenočišče. Štjak, največja vas na slemenu, šteje 50 duš, in je torej vasica. Do Štjaka in naprej od njega so vasice le vasičice s še manjšim številom naseljencev. Vse gostilne so tu obubožale. Kaj bi torej bilo tu tako dobrega za počitek telesa in dober počutek duha, po čemer slovi kraj? Najprej višina, razsežni slovenski kmečki vrt, samotni in privzdignjen nad Kras in Vipavsko dolino, ki je visoka zemeljska guba med Nanosom in Tržaškim zalivom, tako hvaležna za razgledovanje. Štjak ni le prečuden kraj, če se spomnimo Cankarjeve oznake za rojstno Vrhniko, tudi prečudno ime ima, ali ne? Primorcem gre to ime lažje v uho kakor ostalim Slovencem, ki smo številne kraje s farami in podružnicami po sv. Jakobu poimenovali Šentjakob. Tu se, oštija, Šentjakobu reče Štjak.

Apostol Jakob je zavetnik Štjačanov, vsaj od leta 1300 naprej, ko je bila njegova cerkev v Štjaku omenjena v oglejski latinski listini *Thesaurus ecclesiae Aquileiensis*. Leta 1603 je takratna gotska cerkev dobila baročno arhitekturno podobo, prav tako njena oprema. Najstarejša stavba v vasi je danes klet iz leta 1530, v kateri so očetje kapucini ob časih turških vpadov skrili vino okoliških kmetov. Smemo pomisliti, kakšne so bile te mohamedanske tolpe, da je bilo treba pred njimi varovati po koranu prepovedani alkohol? In kakšni so bili že takratni Karli Špacapani, kakor jih poznamo iz nesmrtnega šansona Iztoka Mlakarja, ki so že takrat kakor Mlakarjev Špacapan od srca dajali vse, *pršut, panceto, mast, vina pa, trmasti kot koštruni*, ne bi dali nasilnikom za nobeno ceno, češ, *ma vino pa, use, kar je prau, si vtaknte u ret*.

Pomlad pod zaselkom Selo.
V ozadju vas Štjak.

Že v tistih časih je bil teran v tem kraju rade volje ponujen posebne vrste pohlevnim popotnikom, ki so prihajali gor od Nanosa in so bili namenjeni dol k morju. To niso bili izletniki, čeprav so bili na velikem izletu duha, bili so pešpotniki na najdaljši evropski pešpoti, romarji v Kompostelje. Tu v Štjaku so lahko tudi prespali. Kapucini so zanje vzdrževali zavetišče, jih zdravili, če je bilo treba, in okrepili ter bodrili, jim v skledice polagali hrano, v školjke pa, v t. i. Jakobove školjke pokrovače, točili tudi vino za priboljšek. (Oh, ali mi dovolite droben spomin? V školjko te vrste, ki je simbol in prepoznavno znamenje *peregrinov* v Španiji, je bilo vino darovano tudi piscu teh vrstic, in sicer pri studencu v kraju Irache v vinorodni pokrajini Rioji, kjer je ob počivališču iz ene pipe v studencu tekla voda, iz druge pa dobro vino, *crianza*. Lahko si vina spil, kolikor si hotel, zastonj. A saj ga od utrujenosti in iz previdnosti nisi mogel spiti veliko. Kaj bi takrat dal, da bi se mi pridružil moj prijateljski krog vinskih bratcev in sestic!)

Dandanašnji lahko na steni štjaške cerkve vidite relief jakobovca, romarja, ki na klafeti nosi simbol romarja v Kompostelje, Jakobovo pokrovačo. Štjak je danes morda najboljše ohranjeni spomenik Jakobove poti v Sloveniji, po kateri so romarji hodili ali jezdili v Santiago de Compostela več kot tisoč let, med njimi tudi zadnji celjski grof Ulrik II. z 80 spremljevalci. Trenutno je znanih pet

Veronika pod nogami križanega na pokopališkem križu v Štjaku.

Obrezana beka pod Štjakom simbolizira držo molivca.

živečih slovenskih romarjev, ki so pot prehodili po starem, vseh 2500 kilometrov, v približno stotih dneh. Štjak je bil in je nekakšen mejnik. Romar si je na njem za kratek čas oddahnil: pred njim je bila mediteranska širjava, kjer ni več pričakoval nevarnih gozdov, nezaupljivih ljudi, neskončnih klancev z razbojniki v zasedah, si je pa lahko obetal več boljših prenočišč. Štjak ga je spodbudil. Čeprav je potem še

nešetokrat stal na štjaških višinah, znova in znova pred daljnimi obzorji, do katerih je imel dan ali dva hoda.

Mars'kteri romar gre v Rim, v Kompostelje, se glasi prvi stih Prešernovega soneta, posvečenega sliki Primičeve Julije, h kateri je nesrečni zaljubljenec romal v atelje Matevža Langusa, naslednja dva stiha pa povesta, da romarjem na božjih poteh *sije sled sence zarje onstranske glorijske*. Ali je mogoče bolj zamotano in obenem lepše izraziti bistvo komposteljskega romanja? Na Jakobovo pot, na *Camino de Santiago*, se v zadnjih desetletjih že vsako leto podajajo stotisoči romarjev z vsega sveta, ne le na njen 800 kilometrov dolg španski del od Pirenejev do mesta Santiago de Compostela v pokrajini Galicija, ampak tudi po številnih zgodovinskih poteh, znanih od srednjega veka naprej, ki se po celi Evropi kakor veje na deblo vraščajo v zadnji del znamenitega *camina*. Celó iz skandinavskih in baltskih dežel ter Poljske, iz Zakarpatja in Panonije ter kajpak iz Slovenije se te poti ponovno oživljajo, ne le zaradi *onstranske glorijske*, ki jo morebiti na poti doživljajo katoliški verniki, ampak tudi zaradi *senc zarje*, ki bi jo na *caminu* rad zasledil v svoji duši tudi protestant, pravoslavac, jud, mohamedanec, agnostik in celo ateist; katerikoli iz plemena iščočih, željnih meditacije in kontemplacije, soočenja z ljudmi, z nemirom svojih duš, vzdržljivostjo svojih teles, in to v najbolj normalni hitrosti človekovega gibanja, v hoji, dolgi izčiščujoči hoji.

Pri tem seveda mnogi sploh ne verujejo v Jakobov mit, še manj v to, da katedrala v Kompostelju, kakor smo že v srednjem veku poslovenili ime Santiago de Compostela, varuje telesne ostanke apostola. Jakob, po nekaterih teorijah tudi Jezusov bratranec, naj bi kot misijonar širil evangelije v Španiji, potem pa se vrnil v Palestino,

kjer ga je čakala mučeniška smrt osem let po Kristusovem križanju. Njegovo truplo, zaprto v kamnitem sarkofagu, naj bi na krovu ladjice sedem dni plulo čez ves Mediteran in skozi Gibraltar do strme obale rta Finisterre, zadnjega koščka do takrat znane-ga sveta – kjer ocean naplavlja številne školjke pokrovače – na- kar naj bi bilo na volovskem hrb- tu preneseno na 80 kilometrov oddaljeno poljano že globoko v Galiciji in tam pokopano. Do leta 813 se o tem Jakobu ni več nič vedelo, dokler ni puščavnik Pelayo oznanil svoje vizije, luči, ki jo je ugledal na tej poljani. Kraj je bil hitro imenovan *Campus Stellae*, polje zvezd, in kmalu tudi pošpanjen v Compostelo. Sv. Jakob, po špansko Santiago, je po legendi nato storil veliko čudežev, med dru- gim se je v neki bitki z Arabci pojavil kot svetel vitez in grozeči poraz spremenil v bleščečo zmago. Odtlej je zavetnik Špancev. Še danes je *camino* posejan s številnimi kapelicami in cerkvami, kjer v glavnem oltarju stoji tudi *Santiago matamoros*, Jakob ubijalec Mavrov. Legen- de, legende ... ki se jim pridružujejo še mnenja iz orožarnice ezote- rike: da na primer Jakobova pot poteka po zmajevih črtah pozitivnih zemeljskih energij, v smeri ozvezdij iz Mlečne ceste ...

Sredi res lepe in ne preobsežne srednjeveške četrti mesta Santia- go de Compostela, blizu mogočne Jakobove katedrale, stoji muzej njegove poti, v katerem poleg stoterih romarskih smeri odkrijemo tudi slovensko. Le naznačena je, zakaj romarji iz vzhodnih območij srednje Evrope, Panonije in Balkana so svojo komposteljsko pot ubi- rali tudi čez naše dežele in se na koncu znašli v Štjaku, nad Trstom, od koder se je večina odpeljala po morju proti Benetkam. Zakonca Marjeta in Metodij Rigler sta s prijatelji pred nekaj leti hvalevredno obnovila slovenski del romanja k Jakobu in tudi izdala droben Vodnik po slovenskem caminu. Dolg je 297 kilometrov, začne se v Slovenski vasi na hrvaški meji pri Obrežju in se konča v Trstu. Poteka mimo nekaterih cerkva sv. Jakoba, ki jih je v Sloveniji sicer okoli 60. Neka- teri romarji so jo že razdelili na 9 dnevnih etap: Slovenska vas–Kos- tanjevica na Krki (28,5 km), Kostanjevica–Novo mesto (35,2 km),

Romanje po visoki razgledni poti iz Sela v Štjak je lahko navdihujoče.

Pomladni ruj

Bor pri Pliskovici: s tako zarezanih dreves se je na Krasu natekala smola.

Novo mesto–Vrhtrebnje (30,2 km), Vrhtrebnje–Stična (23,7 km), Stična–Ljubljana (36,1 km), Ljubljana–Logatec (40,4 km), Logatec–Predjama (29,4 km), Predjama–Podraga (23,3 km), Podraga–Trst (42,7 km). Ta zadnja etapa je peklenko dolga in naporna. Tako dolge ne najdemo niti na *Camino Frances*. A saj tudi na tem končnem odseku Jakobovih poti po Španiji srečaš le malo tako trpežnih in žilavih, tako stvari posvečenih romarjev, kot so slovenski. Statistike kažejo, da jih je v zadnjem desetletju španski del prehodilo 250 do 400 vsako leto. No, pa saj velja, da je slovensko pot primerno obhoditi v dveh tednih.

Leta 2000 je v Parizu izšla knjiga o evropskih Jakobovih poteh. V njej je bila zarisana tudi smer od Sotle do Trsta. Navdihnila je posebno zagnane slovenske jakobovce, člane Društva prijateljev Jakobove poti, da so se zakopali v arhive, ustna in pisna izročila ter župnijske kronike, iščoč koristne podatke. Osrednjo pot so imenovali Deblo Jakobove poti; ni treba obširno razlagati, zakaj: že v srednjem veku sta se k osrednji poti kot dve veji priključevali ali se od nje cepili stranski poti – gorenjsko-višarska, ki se cepi proti Koroški, in t. i. ogrska od Prekmurja in Žičke kartuzije. Poti so speljane pohodnikom prijazno, po gozdnih in travnih stezah, na nekaterih križiščih so označene s tradicionalno vseevropsko rumeno puščico, ponekod tudi s simbolično podobo pokrovače. Počasi postavljajo tudi infrastrukturo poti, pridobivajo prenočišča, ki so žal dražja kot *refugiji* v Španiji ali Franciji. Prespati je mogoče v nekaterih katoliških domovih pa tudi nekateri kmetje kjerkoli ob poti so pripravljene, da vzamejo pod streho (pre)utrujenega romarja. V Slovenijo že prihajajo tisti jakobovci iz tujine, ki so se *camina* v Španiji naveličali zaradi njegove preobljudenosti in turistične komercializacije; Slovenija se jim kaže kot jakobovski dodatek in romarska alternativa. Nenehno pridobivanje in izgubljanje višine na njenih hribih in dolinah jih morda še veseli, razgledi, kakršen je na primer tisti s Štjaka, jim odkrivajo nova obzorja. Na širnih francoskih in španskih ravninah, kjer se ti zazdi, da je širo no nebo nad teboj uho boga, ki nič ne sliši, te utegneta pri srcu stisniti izgubljenost in samota. Ali pa sreča. V Kompostelje, na *sled sence zarje onstranske glorioje*, je lahko čisto blizu ali pa neskončno daleč.

Komposteljski romarji so se pred neurji lahko zatekali tudi v tipične kraške kažune, kakršen je tale pri vasi Veliki Dol pri Sežani, v katerem prav tako stoji cerkev sv. Jakoba.

